

Fortidsminneforeningens årsmelding 2005

Åpningen av besøkssenteret ved Borgund stavkirke var årets høydepunkt og H.M. Dronningen gjorde oss den store glede å kaste glans over en strålende innvielse.

Med dette har Borgund stavkirke fått tilbake sin naturlige verdighet etter år med truende slitasje og, etter hvert, uverdige forhold for alle praktiske gjøremål knyttet til driften av stedet. Den besøkedes mulighet til å oppleve kirken er utvidet og beriket. Byggverket kan igjen besøkes og sees frigjort fra trailere, bobiler og busser. Etter hvert som de siste brikker faller på plass i landskapsrommet, vil kirken igjen kunne oppleves som et sted for høytid og kontemplasjon.

Fortidsminneforeningens styre vil varmt takke staben for en enestående innsats. Dette arbeidet er gjennomført innenfor tidsfrister og de oppsatte økonomiske rammer til tross for at foreningens administrasjon i den samme perioden ikke var fullt bemannet.

1.1 Kulturminnepolitisk arbeid

Fortidsminneforeningen kan med glede konstatere at arbeidsåret 2005 innebar en vesentlig styrking av kulturminnevernets stilling i Norge.

Året var preget av at Kulturminnemeldingen (St. meld. nr. 16, 2004-2005, *Leve med kulturminner*) ble lagt fram av regjeringen Bondevik (februar) og behandlet i Stortinget før sommeren. I meldingen varslet regjeringen at den ville gå inn i kulturminnepolitikken med nytt alvor. De nasjonale resultatmålene ble foreslått revidert, tilskuddsmidlene ble foreslått trappet opp (helst over fire år) til et nivå som ligger 175 millioner kroner over 2005-nivået og det ble foreslått satt i gang et verdiskapningsprogram for kulturminnefeltet.

Fortidsminneforeningen hilste de nye ambisjonene velkommen, men ønsket en raskere måloppnåelse og en raskere opptrapping av tilskuddsmidlene enn regjeringen. Videre mente foreningen at meldingen var svak på fire viktige punkter: Kirkeforfallet, Kulturminnefondet, skatte- og avgiftsinceniver for private eiere av fredede og bevaringsregulerte kulturminner og kommunenes vernearbeid. Foreningen fremmet forslag overfor Stortinget om

hvordan man kan forbedre opplegget på alle disse punktene. Når det gjelder spørsmålene om kirkeforfallet samarbeidet foreningen med Kirkelig arbeidsgiver- og interesseorganisasjon (KA) og Kirkerådet om løsningsmodeller. Fortidsminneforeningen deltok på høring i Energi- og miljøkomiteen på Stortinget i forbindelse med saken, og jobbet dessuten aktivt i forhold til de ulike partifraksjonene.

Da Stortinget behandlet meldingen før sommeren, viste det seg at regjeringen høstet bred støtte for sitt opplegg. Men Stortinget vedtok også forbedringer. Det ble flertall (alle partier unntatt Ap) for å utrede behovet for å innføre nye erstatningsregler i kulturminneloven. Det ble også flertall (alle partier unntatt de daværende regjeringspartiene) for å gjennomgå hvilke konsekvenser bortfallet av fradragsretten for utgifter til vedlikehold av våningshus på gårdsbruk og den valgfrie ordningen med regnskapsligning for eiere av fredede eller bevaringsregulerte boliger – og for å vurdere nye ordninger av tilsvarende effekt. Alle partier unntatt de daværende regjeringspartiene sørget også for flertall for forslaget om å gjennomføre en opptrapping av fondskapitalen i Norsk kulturminnefond, slik at fondskapitalen kommer opp i 1,4 mrd. kroner i løpet stortingsperioden 2005–2009. Videre stemte alle partier for forslaget ut at man – i henhold til sektorprinsippet – skulle utarbeide en strategi for hvordan alle fredede og verneverdige kirker kan sikres et forsvarlig vedlikeholdsnivå.

I forbindelse med revidert budsjett for 2005, foreslo Bondevik-regjeringen en økning i Kulturminnefondets grunnkapital med 200 millioner kroner, slik at den ble på 400 millioner kroner.

Regjeringsskiftet etter valget i september åpnet nye muligheter for kulturminnevernet. De tre partiene som forhandlet på Soria Moria fikk alle innspill til kulturminnepolitikken fra Fortidsminneforeningen, i tråd med de forslag som foreningen hadde fremmet i forbindelse med Kulturminnemeldingen. Resultatet var at regjeringserklæringen fikk et eget avsnitt om kulturminnepolitikken, som imidlertid ikke innebar konkrete løfter om forbedringer ut over det som allerede var vedtatt i Stortinget.

En viktig sak i forbindelse med regjeringsskiftet var kulturminnevernets politiske forankring i Miljøverndepartementet. Senterpartiet hadde før valget varslet at de ville flytte kulturminnepolitikken til Kulturdepartementet. Fortidsminneforeningen mente dette var et svært dårlig forslag, og gikk ut i media og advarte. Dette ble fulgt opp med anmodninger om å sette bom for forslaget til de to andre forhandlende partiene på Soria Moria. Resultatet ble lykkeligvis at ansvaret for kulturminnepolitikken ikke ble flyttet.

Før Bondevik-regjeringen gikk av, la den imidlertid fram et forslag til statsbudsjett for 2006 som fulgte opp intensjonene i Kulturminnemeldingen på en god, om ikke ideell, måte. Kulturminnefeltet fikk økt sine bevilgninger med nesten 50 millioner kroner. Kulturminnefondet fikk tilført ytterligere 400 millioner i grunnkapital, slik at den totalt skulle beløpe seg til 800 millioner kroner. Fortidsminneforeningen uttalte seg anerkjennende om budsjettforslaget, men hadde også sterke innvendinger til at regjeringen ville benytte penger fra Kulturminnefondet til å finansiere verdiskapningsprogrammet. Stoltenberg-regjeringen sluttet imidlertid opp om Bondevik-regjeringens kulturminneopplegg, som ble vedtatt av et bredt flertall i Stortinget.

Fortidsminneforeningen benyttet budsjettthoringer i Energi- og miljøkomiteen på Stortinget til å minne om de svakheter i kulturminnepolitikken som fortsatt finnes, jf. omtalen av Kulturminnemeldingen.

I slutten av mars gikk Fortidsminneforeningen ut i Klassekampen og krevde fredning av Folketeaterbygningen i Oslo.

Fortidsminneforeningen leverte i månedsskiftet november/desember en omfattende høringsuttalelse til Bygningslovutvalgets utredning *NOU 2005: 12, Mer effektiv bygningslovgivning II*.

1.2 Besøkssenteret ved Borgund stavkirke

Sankthansaften 2005 stod H.M. Dronning Sonja, Fortidsminneforeningens høye beskytter, for den offisielle åpningen av Borgund besøkssenter. 1. mai åpnet senteret for publikum. Grunnsteinsnedleggelsen fant sted 23. september 2004. Stein fra Lærdalselva ble støpt ned i gulvet og slipt fram av Ulf Holmene fra Riksantikvaren.

Fortidsminneforeningen har nå realisert byggingen av et lenge planlagt og etterlengtet bygg. Besøkssenteret inneholder kafé, publikumsfasiliteter, museumsbutikk og stavkirkeutstilling.

Omgivelsene til den gamle stavkirken er også endret. Hensikten med det er å minske slitasjen på kirkebygget ved å flytte det fysiske mottaket av besøkende bort fra stavkirken, og å gi dem som kommer et mer innholdsrikt tilbud. Hovedgrepet er å flytte parkeringsplassen bort fra stavkirken, og legge den nord for senteret. Bjerketrærne som stod langs kirkegårdsmuren er også fjernet. Dermed blir besøkssenteret både et skille og et naturlig bindeledd mellom parkeringen og stavkirken.

I tillegg til ny logistikk på Borgund, skulle bygget også passe inn i et av de mest følsomme kulturmiljøene i landet. Ved å fjerne det dominerende parkeringsarealet har en også kunnet gjenskape

det tidligere landskapsinntrykket ved at gangveien til kirken følger traseen til den gamle bygdeveien langs kirkegårdsmuren. Samtidig er senteret et sentralt signalbygg for Fortidsminneforeningen.

Besøkssenteret på Borgund er bygd i nært samarbeid med Stiftinga Norsk Stavkyrkjemuseum, hvor Lærdal kommune og Den norske kirken er med. Stiftinga har vært en uvurderlig samarbeidspartner for Fortidsminneforeningen i arbeidet med å få bygd besøkssenteret. Ove Losnegård fra hovedstyret og Sogn og Fjordane avdeling, har vært leder av byggekomiteen for besøkssenteret.

1.2.1 Bygget

Det er arkitektene Niels Marius Askim, Lars Lantto og Jens Petter Askim ved Askim/Lantto arkitekter AS som har tegnet senteret. Bygget er holdt i et moderne formspråk, en tydelig kontrast til både stavkirken og sognekirken på Borgund, samtidig som det forholder seg til kirkene og landskapsrommet.

Grunnflaten er på ca 520 kvm. Utvendig er bygget kledd med spesialutvalgt furukledning, som skal stå ubehandlet. Besøkssenteret er sammensatt av tre soner – i midten ligger det store åpne rommet som har billettsalg, museumsbutikk og kafé. En kommer inn gjennom hovedinngangen fra parkeringsplassen mot nord og kan gå ut mot kirken gjennom utgangen i sørveggen. I veggen mot sør er det store vindusflater som åpner midtrommet mot landskapet med stavkirken. I den østlige delen av sentret – mot elva – er alle nyttefunksjonene plassert: Kjøkken, toaletter, kontor, lager, tekniske rom, garderobe og oppholdsrom for personalet osv.

Det er viktig for Fortidsminneforeningen at man gjennom materialbruk og inventar formidler norsk særpreg og kvalitet til de mange tilreisende. Fast innredning er i lys bjørk og eik i kontrast til mørkbrune vegger og de store vindusflatene, som trekker inn det grønne landskapsrommet utenfor. I kafeteriaen er det valgt tradisjonelle jærstoler og spesialtegnede bord med eikekanter, samt servise fra norsk produsent.

1.2.2 Utstillingen

I den vestlige delen av bygget ligger utstillingen om stavkirkene. Mens midtrommet åpner seg mot landskapet, er denne bygningsdelen mer innadventd og uten vinduer. I omgangen har en plassert tavler og gjenstander som forteller om stavkirkene. Her er grunntonen informativ. I det indre rommet er det lagt vekt på å gi gjestene en mer emosjonell opplevelse – her er stemningsfull musikk, lysbildespill og kirkelige gjenstander. Mange av gjenstandene er plassert i veggen mellom omgangen og midtrommet. Åpningene skaper forbindelse mellom de

to rommene og inviterer til rommet bak. Utstillingen er utformet av Askim/Lantto arkitekter AS.

Mye kan sies om Borgund stavkirke, men ikke alt kan få plass i en utstilling. Derfor konsentrerer utstillingen i besøkssenteret på Borgund seg om to aspekter: arkitekturhistorien og den religiøse historien.

I tillegg til historien til Borgund stavkirke, retter utstillingen også blikket mot den norske stavkirkearven. Det var kan hende over tusen stavkirker her i landet, og i dag er det bare 28 igjen. Når folk ser stavkirken på Borgund, som er den best bevarte, ønsker vi at de skal reflektere over alle de bygningene som har blitt borte. Vi vil også at folk skal bli klar over de 27 andre stavkirkene og hvor de ligger.

Det er også viktig å formidle kampen for å verne stavkirkene på 1800-talet. Dette er dobbelt viktig for Fortidsminneforeningen siden den henger så nært sammen med foreningens historie. Vi ønsker at folk skal glede seg over at Borgund stavkirke er bevart, men også tenke på at noen hele tiden må engasjere seg for at kulturarven skal bli vernet for kommende generasjoner.

En av ideene med utstillingen er at den skal fungere for ulike brukergrupper. Derfor er det lagt vekt på at de besøkende skal kunne ta, lukte og føle på noen av gjenstandene. Flere av disse er nyproduserte kopier, blant annet deler av nordportalen på Urnes stavkirke og et kors og dragehode fra Borgund. Utstillingen begynner med å vise utgangspunktet for all stavkirkebygging; tømmerstokken, og i neste monter vises en ferdig tilhugget stav.

Den andre hovedlinjen foreningen ønsker å trekke i utstillingen på Borgund, handler om den religiøse historien. For i entusiasmen over selve arkitekturen glemmer en selvsagt ikke at stavkirken alltid har vært rammen om det religiøse livet på Borgund. Med utgangspunkt i kirken fra 1180-tallet – kan vi minne om den norske kirkehistorien fram til dags dato.

2. Organisasjonen

I Fortidsminneforeningens hovedadministrasjon har det også i 2005 vært lange perioder med redusert bemanning, som har ført til ekstra belastninger på den gjenværende staben. Foreningens situasjon er fortsatt preget av stram, men stabil og relativt forutsigbar økonomi. Vi mener også å ha lagt de største problemene bak oss.

Regnskapet for 2005

Regnskapet for 2005 gir et rettviseende uttrykk for virksomheten i 2005 og for stillingen 31.12.2005.

Det har ikke vært spesielle hendelser som har påvirket regnskapet for 2005.

Året i tall

- Regnskapet 2005 viser totale inntekter på kroner 22 069 891.
- Det statlige driftstilskuddet til foreningen var i 2005 på kr 3 025 000.
- Medlemsinntekten var kr 2 489 328.
- Regnskapet er gjort opp med et overskudd på kr 531 680.
- Den positive egenkapitalen er på kr 1 140 140.

Fortsatt drift

- Styret er glad for at foreningen per 31.12.05 har øket den positive egenkapital.
- Regnskapet for 2005 viser et overskudd.
- Etter styrets oppfatning er forutsetningene for fortsatt drift til stede.
- Årsregnskap for 2005 er satt opp under denne forutsetning.

Helse, miljø og sikkerhet (HMS)

- I henhold til gjeldende lover og forskrifter fører organisasjonen oversikt over totalt sykefravær blant selskapets ansatte.
- I år 2005 var det totale sykefraværet på ca 5 %.
- Det har ikke vært arbeidsulykker eller skader av noen art.
- Det er styrets oppfatning at arbeidsmiljøet og den generelle trivsel på arbeidsplassen har vært god.
- Foreningens virksomhet forurenser ikke det ytre miljø.
- Foreningen har som mål å være en arbeidsplass der det råder full likestilling mellom kvinner og menn. Foreningen tar sikte på at det ikke skal forekomme forskjellsbehandling grunnet kjønn.

2.1 Organisering

2.1.1 Hovedstyret

Leder:	Marianne Roald Ytterdal
Nestleder:	Roy Åge Håpnes
Styremedlemmer:	John Steen Holm, Ove Losnegård, Torill Nedberge Klevmark
Varamedlemmer:	Mette Paavola, Karl Gervin, Else M. Skau

Hovedstyret har hatt fem ordinære styremøter, to telefonmøter og ett AU-møte i 2005.

Torill N. Klevmark tok gjestefritt imot hovedstyret på årets hyttetur hjemme på Harestua i helgen 30.september til 2. oktober.

2.1.2 Administrasjonen

- Generalsekretær: *Bjarte Gullachsen* til 31.03.05 – sykmeldt 50 %. *Gro Osland* konstituert i 100 % stilling fra 01.04.05.
- Redaktør: *John Arne Balto* (100 % stilling)
- Organisasjonssjef: *Gro Osland* (100% stilling) til 31.03.05.
- Eiendomssjef: *Eli-Sofie Thorne* (100% stilling)
- Kontormedarb.: *Linda Aaboen* fra 15.04.05 (80 % stilling).
Silja Selfors til 31.03.05 (100 % stilling).
- Fagkonsulent: *Åse Dammann* til 01.05.05 (100 % stilling).
- Regnskapskons.: *Rita Langdalen* (80 % stilling) til 30.09.05.
Elisabeth Anne Nordmark (80 % stilling) fra 01.10.05.
- Red. og org. sekr.: *Eva Bekkely* (100 % stilling)
- Revisor: Revisjon 1 AS v/*Trond Syversen*

Fortidsminneforeningen har hovedkontor i Dronningens gate 11, 0152 Oslo.

2.1.3 Medlemmene/kontingent:

- Pr. 31.12.05 var foreningens medlemstall 7535. Foreningen har hatt omkring 800 inn- og utmeldinger i løpet av året. Medlemmene ble purret tre ganger i 2005 og de som ikke hadde betalt ved årsskiftet ble slettet.
- Medlemstallet viser en total reduksjon fra 2004 på 9 medlemmer.
- Medlemskontingenten har vært:
 - kr. 380 for *A-medlemskap* (årbok og Fortidsvern)
 - kr. 280 for *T-medlemskap* (Fortidsvern)
 - kr. 1900 for *Kollektivt medlemskap* (1 årbok + 5 Fortidsvern)
 - kr. 50 for *student/ungdomsmedlemskap* (inkl. Fortidsvern)
 - kr. 50 for *husstandsmedlemskap* (ingen publikasjoner)
 - kr. 9500 for *livsvarige medlemmer*.

Det har ikke vært foretatt endring av medlemskontingenten fra 2004 til 2005.

2.2 Drift

2.2.1 Hovedadministrasjonen

Hovedadministrasjonen har i tillegg til oppgavene innenfor de tre hovedområdene også flere støtte-

funksjoner for avdelingene, hvor medlemsdatabasen er den klart største.

2.2.2 Medlemsdatabasen

- Inn- og utmeldinger og endringer i medlemsdatabasen (ca 1 500 årlig)
- Utsending av medlemskontingent (ca 10 000)
- 3 purringer (ca 1 500)
- Adresseetiketter til avdelingene ved utsending av medlemsinfo, purringer og medlemsblader
- Medlemslister til avdelingene
- Utbetaling av medlemsandeler til avdelingene 2 til 3 ganger årlig
- Adresseetiketter til utsending av Fortidsvern (4 ganger årlig) og årbok (1 gang årlig)

Salg og utsending av publikasjoner og annet materiell har stadig blitt mer omfattende og inntekten av denne virksomheten er stadig økende.

2.2.3 Avdelingene

- Fortidsminneforeningen har 21 avdelinger og fem lokallag (Volda/Ørsta, Vesterålen, Rana, Nedre Romerike og Vernevøla i Valdres). Det er ikke etablert nye lokallag i 2005.
- Det har også i år vært stor aktivitet i de fleste avdelingene. Totaloversikt over aktiviteter og vedlikeholdsarbeid finnes i avdelingenes årsmeldinger og i Fortidsminneforeningens årbok.

2.2.4 Fond

- «*Kjenn ditt land*» – *B.A. Grimelands fond*
Fondets styre: Martin Blindheim, Jürgen Kiehl, Eli-Sofie Thorne. Fondets styre er oppnevnt for en to-års periode i 2004. Fondets kapital pr. 31.12.05 er kr 208 309.
- *Fischer/Lindsay-fondet*
Fondets styre: Erla Bergendahl Hohler, Roy Åge Håpnæs, generalsekretær. Fondets styre er oppnevnt for en to års periode i 2004. Fondets kapital pr. 31.12.05 er kr 72 269.
- *Den Norske Hypotekforenings fond*
Fondet disponeres av hovedstyret. Fondets kapital pr. 31.12.05 er kr 4 881.
- *J.J. Næss legat*
Legatet disponeres av hovedstyret. Fondets kapital pr. 31.12.05 er kr 116 498.
- *Tjørebanken*
Fortidsminneforeningen organiserer utsalg av milebrent tjære til bruk på fredede bygninger. I 2005 tilførte Riksantikvaren fondet kr 500 000. Lagerbeholdning pr. 31.12.05 er 4 362 liter og kapital er kr 922 376.

2.3 Hedersbevisninger m.m.

Det er ikke delt ut hedersbevisninger i 2005.

2.4 Foreningens møter

2.4.1 Representantskapsmøtet

- Foreningens Representantskapsmøte ble holdt i Sør-Varanger 9.–13. juni 2005 med 59 stemmeberettigede (herav 4 fullmakter) til stede.
- Tema for fagdagen var «Møte i grenseland», med Finnmark avdeling som faglig ansvarlig for et svært interessant og lærerikt program.
- I tillegg arrangerte Finnmark avdeling en 20 timers uforglemmelig ekskursjon søndag med tema «En reise i Varanger».

2.4.2 Ledermøte

- Ledermøtet ble arrangert i hovedadministrasjonens lokaler i Magistratgården 18. og 19. november. 17 av foreningens 21 avdelinger var representert.

2.4.3 Stabsmøte

- Stabsmøte for ansatte og tilsynshavere ble avholdt på det nye besøkssenteret ved Borgund stavkirke 20. september, med ca 20 deltakere.

2.5 Arrangementer/medlemstiltak

Dus med Hus

- Dus med hus er en landsdekkende profilerings- og holdningsskapende vandretstilling som ble åpnet i 2002. I 2005 har flere avdelinger hatt ansvar for presentasjonen av materialet på forskjellige steder i landet. I tilknytning til utstillingen har noen avdelinger laget egne lokale opplegg for skoleelever.

2.6 Presentasjon

- Norges Kulturvernforbunds årsmøte i Stjørdal 15.–17. april 2005. Deltakere: Nestleder Roy Åge Håpnes og styremedlem Karl Gervin.
- Europa Nostra: 2. juni 2005, Bergen: Et knippe norske frivillige kulturminnevernorganisasjoner presenterer seg. Fortidsminneforeningens mangeårige virke ble behørig applaudert. Introduksjon av begrepet *The dugnad* førte til alminnelig begeistring blant de mange nasjoners representanter. Deltaker: Leder Marianne Roald Ytterdal.
- Europa Nostra: 3. juni 2005, Bergen, Europa Nostra Forum on «Safeguarding Coastal Culture», Bryggens Museum. Deltaker: leder Marianne Roald Ytterdal.

- Europa Nostra: 3. juni 2005: European Heritage Awards Ceremony i Håkonshallen, Bergen. Fortidsminneforeningens 2 kandidater, Arne Berg og Håkon Christie, mottok vel fortjent europeisk heder og ære. Deltakere: Redaktør John Arne Balto og leder Marianne Roald Ytterdal.
- Borgund stavkyrkje, 23. juni 2005, offisiell åpning ved H.M. Dronning Sonja og innbudte gjester. Deltakere: Konst. generalsekretær og organisasjonssjef Gro Osland, eiendomssjef Elisabeth Thorne, redaktør John Arne Balto, red.sekretær Eva Bekkely, plass-sjef Silja Selvors, leder Marianne Roald Ytterdal, nestleder Roy Åge Håpnes, styremedlemmer Ove Losnegård, Torill N. Klevmark, Karl Gervin, Else M. Skau.
- Årsmøte i Aust-Agder avdeling, 16. mars. Deltaker: Redaktør John Arne Balto.
- 25 års jubileum i Aust-Agder avdeling, juni. Deltakere: Styremedlem Else M. Skau og konst. generalsekretær Gro Osland.
- Verdensarmøte på Island 27.–29. august. Deltaker: Redaktør John Arne Balto.
- Sat Sapienti, 9. september 2005. Møte med forretningsfører Erling Lind. Deltakere: Organisasjonssjef og konst. generalsekretær Gro Osland, redaktør John Arne Balto og leder Marianne Roald Ytterdal.
- ENNHO: European Network of National Heritage Organisations' European Exchange Program: «Ice-free culture 2005 – Cultural Heritage in Use: Good and Bad Solutions», Klaipeda, Litauen, 15.-19. september 2005. Innlegg: «Kiss the Frog – Cultural Heritage in a changing world» by MRY. Deltaker: Leder Marianne Roald Ytterdal.
- Paneldebatt på Riksantikvarens landskonferanse 5. oktober. Deltaker: Redaktør John Arne Balto.
- Riksantikvarens Utviklingsnett, konferanse kulturminner i kommunene, innlegg. Deltaker: Påtroppende generalsekretær Elisabeth Seip.
- 30-års jubileum i Romsdal avdeling, november 2005. Deltaker: Nestleder Roy-Åge Håpnes.
- 100-års jubileum for det norske kongehus, søndag 27. november 2005, ball på Det kongelige Slott. Deltaker: Leder Marianne Roald Ytterdal m/følge.
- Avdelingsstyremøte i Oppland avdeling, Gjøvik, 30. november 2005. Deltakere: Organisasjonssjef og konst. generalsekretær Gro Osland og leder Marianne Roald Ytterdal.
- Europa Nostra: Brüssel 6.–7. desember 2005, Council Meeting, Europa Nostra Heritage Forum. Deltaker: Leder Marianne Roald Ytterdal

- Julebisp, Dronningensgate 11, Oslo, 16. desember 2005, Fortidsminneforeningen fyller 161 år, Christie og Berg hedres, vår nye generalsekretær Elisabeth Seip presenteres for foreningens venner.

2.7 Kongelig beskytterskap

Fortidsminneforeningen har hatt kongelig beskytterskap siden etableringen i 1844. H.M. Dronning Sonja har vært foreningens høye beskytter siden H.M. Kong Olavs død i 1991.

Kongehuset utarbeidet i 2005 nye retningslinjer for sitt beskytterskap for organisasjoner og alle ble bedt om eventuelt å søke om beskytterskap på nytt. Fortidsminneforeningen har alltid sett det som en stor ære og glede å ha H.M. Dronning Sonja som sin beskytter og søkte derfor om videreføring av dette.

2.8 Eksternt samarbeid

- *Den norske kulturminnedagen 2005*
Årets tema var «Fra slegge til mus» og dagen ble markert den 10. september. Mange av foreningens avdelinger tok del i markeringen.
- *Norges Kulturvernforbund*
Foreningen sentralt har hatt løpende kontakt med NK i saker av felles interesse. Styreleder er Johan S. Helberg, tidligere styreleder i Fortidsminneforeningen.
- *Stiftinga Norsk Stavkyrkjemuseum*
Ragnhild Mork representerer Fortidsminneforeningen i Stiftinga. Heidi Kathrin Osland er Sogn og Fjordane avdelingsrepresentant i styret.
- *Riksantikvarens Universitets- og høgskolesatsning*
Roy Åge Håpnæs representerer foreningen i styringsgruppen.
- *Claus Helbergs Stiftelse*
Eli-Sofie Thorne representerer Fortidsminneforeningen i stiftelsen.
- *Interessegruppen for stavkirkeiere*
Ingen aktivitet i 2005.
- *Sinjarheimfondet*
Generalsekretæren representerer Fortidsminneforeningen i fondet.
- *Aurland og Lærdal Reiselivslag*
Gro Osland representerer Fortidsminneforeningen i styret i Reiselivslaget.

3. Eiendomsforvaltning

Foreningens vedtatte eiendomsstrategi danner basis for den sentrale eiendomsforvaltningen.

I 2005 har byggingen og ferdigstillingen av be-

søksenteret ved Borgund stavkirke vært en prioritert oppgave. I tillegg har de store restaureringsoppgavene på Steinvikholm samt aktivitet i stavkirkeprogrammet tatt det meste av administrasjonens arbeidskapasitet.

De siste 10 årene har Borgund stavkirke vært forvaltet av Sogn og Fjordane avdeling, 29.10.04 fattet hovedstyret vedtak om at det var foreningen sentralt som skulle stå for driften av besøksenteret på Borgund inntil videre. Sogn og Fjordane avdeling sluttet seg ikke til denne avgjørelsen. Denne kritikken er senere forsterket av andre avdelinger, som i dette så en overstyring av avdelingenes råderett over eiendommer i sitt distrikt. Hovedstyret har likevel fastholdt sitt standpunkt, som også foreningens lover legger til rette for. Den overordnede hensikten var å sikre en nødvendig utvikling av området rundt Borgund stavkirke og legge til rette for den økende turismen. Prosjektet er foreningens første nybygg og største enkeltinnsats gjennom tidene.

For driften av Borgund stavkirke ble det i 2005 inngått en egen avtale mellom Sogn og Fjordane avdeling og hovedadministrasjonen, hvor avdelingen påtok seg nærmere definerte oppgaver.

Fortidsminneforeningen ervervet eiendommen Øvre-Øi i Vågå i en kritisk periode for gårdsanlegg og har gjennom sitt engasjement sørget for at bygninger og kulturlandskapet sentralt i Vågå sentrum er reddet. Foreningen har nå brakt eiendommen opp på et nivå hvor arbeidet fremover må sees i nøye sammenheng med den fremtidige bruk av gården. I behandlingen av saken videre har Oppland avdeling bedt om å få legge frem en nærmere vurdering og forslag til plan våren 2006.

Salget av Jorlisetra ble gjennomført i 2005. Fradelingssaken for tunet og jordveien er fortsatt ikke avsluttet. Kjøper av tunet har klaget over arealarrondering og forslag til ny veitrasé rundt eiendommen. Saksbehandlingen i Rennebu kommune er ikke ferdig. Gjennomføringen av salgsprosessen for jordveien er avhengig av at salget av tunet er avsluttet. Eiendomssjefen og John Steen Holm fra hovedstyret deltok på møte med kommunen i Rennebu høsten 2005.

Vedlikeholdstiltakene har vært koordinert av eiendomssjefen, som også har hatt ansvar for oppfølging av søknader om midler og andre eiendomsrelaterte spørsmål overfor Riksantikvaren. FDV-rapporteringen viser at eiendomsmassens totale vedlikeholdsbehov er stort og det har i løpet av året vært brukt betydelige økonomiske ressurser på eiendommene.

Eiendommene våre krever årlig store ressurser til løpende vedlikehold og utbedring av større ska-

der. Prosjektøkonomien har vært fulgt nøye gjennom året, og har vært holdt innenfor gitte rammer. Forsikring av eiendommene er en betydelig kostnad for foreningen.

3.1 Stavkirkene

Den sentrale eiendomsadministrasjonen har en løpende og god dialog med de forvaltende avdelinger og Riksantikvaren når det gjelder stavkirkene. Eiendomssjefen har det koordinerende ansvaret når det gjelder Riksantikvarens stavkirkeprogram. Gro Osland er medlem av Riksantikvarens referansegruppe for stavkirkeprogrammet.

I 2005 foregikk det arbeid i regi av stavkirkeprogrammet ved følgende kirker:

- *Nore stavkirke*: Konservering av malt dekor i korsarmene v/NIKU. Restaureringsprosjektet nærmer seg fullføring. Prosjektleder Nils Friis.
- *Uvdal stavkirke*: Tjæring av takflatene, to mindre takflater gjenstår. Prosjektleder Nils Friis.
- *Torpo stavkirke*: Nye takrenner på taket over vestportalen. Bunnstokken i søndre side av baldakinen er festet tilbake på plass. Hull i takpappen over baldakinen er tettet. Prosjektleder Nils Friis.
- *Rødven stavkirke*: Restaurering av tårnet. Utskifting av råteskadete konstruktive elementer og deler av kledningen, samt remontering av reparert spir, utført mens tårnet sto på bakken. Kledning av tårnhjelmen ble utført etter at tårnet var heist tilbake på plass. Det ble konstatert noe lekkasje ved slagregn. Lekkasjepunkter er nå utbedret. Prosjektleder Berge Hjørungnes.
- *Støpulen Borgund stavkirke*: Det har vært utført et omfattende arbeid med store konstruksjonsmessige utskiftninger. Det gjenstår noe kledning og nytt gulv i klokkerommet. Prosjektleder Heidi Kathrin Osland.
- *Urnes stavkirke*: Bevegelsene i nordmuren skyldes stor fuktighet i bakken på kirkegården. Det er lagt ned ny drengledning langs veggen. Ledning er ført ut under kirkegårdsmuren. Det er videre besluttet å legge en ny drenggrøft noen meter fra kirkeveggen, for å ta overflatevann i spesielt fuktige perioder.

3.1.1 Sikringstiltak på stavkirkene

- Installasjon av ny alarmsentral i Torpo stavkirke ble påbegynt høsten 2004.
- Det er satt i gang tiltak for utprøving og installasjon av varmedetekterende kamera i Rødven stavkirke.

3.1.2 Drift av sikringsanleggene ved stavkirkene

Riksantikvaren ga tilskudd til beredskap og drift av

de tekniske anleggene også i 2005. Dette er helt nødvendig for at sikkerhetsnivået ved kirkene skal kunne opprettholdes.

Ansvar for driften av sikringsanleggene ved stavkirkene ligger i hovedadministrasjonen. Samarbeidet med de forvaltende avdelinger og tilsynshaverne er godt.

Gjennomsnittstallet for antall falske alarmer er fortsatt for høyt i forhold til den opprinnelige spesifikasjonen for anleggene.

Hovedstyret vil berømme våre tilsynshavere som gjør en svært verdifull innsats både som driftsansvarlige for sikringsanleggene, ved gjennomføring av sikkerhetsrutinene og den generelle driften av stavkirkene.

3.1.3 Beredskapsgrupper

Som et ledd i sikkerhetsrutinene er det nå beredskapsgrupper ved alle stavkirkene. Disse består av tilsynshaverne med naboer som avløsere. Det er av stor betydning for Foreningen at vi har et aktivt og operativt sikkerhetskorps i umiddelbar nærhet av stavkirkene.

3.1.4 Borgund stavkirke og besøksenter

Drift 2005:

- Sesong: 01. mai til 30. september (5 mnd)
- Antall besøkende 2005: 37 133 (ned 14,5 % fra 2004).
- Koordinator i hovedadm.: Gro Osland.
- Daglig leder: Silja Selfors (100 % – 8 mnd)
- Kjøkken, renhold, forefallende: Ane Li (100 % – 5 mnd).
- Vaktmester: Håkon Li (timebasis).
- Omvisere: Totalt 12 personer.
- Regnskap og lønn: Hovedadministrasjonen i Oslo.
- Bestillinger utenom sesong, statistikk, annonsering av omvisertjenesten og fakturering til turoperatører: Sogn- og Fjordane avdeling.

Besøksenteret bygg:

- For bygg og utstilling: Se vedlagt rapport og regnskap til årsmeldingen (trykkes ikke her).

3.2 FDV-rapportering

Høsten 2005 gjennomførte de forvaltende avdelinger vedlikeholdsbehandling ved de fleste eiendommene. Eiendomssjefen har hatt ansvar for de sentralt forvaltede eiendommene som er Borgund stavkirke, støpul og besøksenter, Per Amundsas og Rasmusgården på Røros, Øvre-Øi i Vågå. FDV-rapportering for vedlikeholdet av stavkirkene ble i 2005 koordinert med Riksantikvarens stavkirkeprogram. Ved årets rapportering ble Riksantikvarens elektroniske skjekkliste for kirkevedlikehold be-

nyttet ved en del av eiendommene. FDV-rapportene dannet grunnlaget for søknad om tildeling av vedlikeholdsmidler fra Riksantikvaren for 2006.

3.3 Befaringer

Eiendomssjefen har i 2005 vært på befaring til følgende eiendommer:

- Steinvikholm og Kvernbakken i Trøndelag
- Torpo stavkirke i Buskerud
- Øvre Øi i Oppland
- Borgund, Kaupanger, Hopperstad og Urnes stavkirker, Hove kirke, Gaupne gamle kirke og Gamlebakeriet, Sogn og Fjordane.

3.4 Steinvikholm slottsruin

Restaureringsprosessen ved Steinvikholm fortsatte i 2005 med restaurering av nord- og vestmuren og det østre skyteskåret i vanntårnet. Restaureringen skal videreføres i 2006. Arbeidet utføres av Frost Entreprenør AS, og Nils Chr. Hertzberg (PTL AS) er engasjert som byggeleder.

3.5 Utleie av eiendommer

- I tillegg til foreningens utleie av de egne eiendommene, Rasmusgården og Per Amundsgården på Røros, har vi en avtale med Munthehuset i Kroken i Sogn, som gir våre medlemmer 10% reduksjon ved leie.
- Det har vært 47 utleieforhold med til sammen 108 utleiedøgn i Per Amundsgården og 19 utleieforhold med til sammen 55 utleiedøgn i Rasmusgården på Røros i løpet av 2005. Antall utleiedøgn i Per Amundsgården er helt stabilt, mens Rasmusgården har en økning på 19 utleiedøgn. Begge steder er det rom for ytterligere økning, spesielt i ukedagene.

3.6 Markedsføring og informasjonsmateriell på Borgund og andre eiendommer

- I forbindelse med driften av besøkssenteret og stavkirken på Borgund er det inngått en markedsføringsavtale med Villakssenteret i Lærdal. Foreningen er også medlem av det lokale reiselivslaget og blir dermed presentert i sammenhenger der senteret deltar i inn- og utland. Stavkirken og besøkssenteret er også presentert i brosjyremateriell og på reiselivsmesser og har i tillegg fått mye og god omtale i media. Det har vært stor interesse fra journalister og turoperatørplanleggere som har lagt reiser og ekskursjoner til stavkirken og besøkssenteret.

- På Borgund er det utarbeidet skriftlig informasjon om stavkirken og utstillingen. Disse informasjonsarkene blir delt ut med billetten og er svært positivt mottatt. De finnes i språkversjonene norsk, engelsk, tysk, spansk, fransk, nederlandsk og japansk. Det er også utarbeidet tilsvarende for Hopperstad og Urnes stavkirker. Disse finnes foreløpig i språkversjonene engelsk, tysk i tillegg til norsk.
- Det er utarbeidet produktmanual for Borgund stavkirke og besøkssenteret på norsk, engelsk og tysk. Denne er rettet mot turoperatører.

4. Publikasjoner, informasjon og media

Fortidsminneforeningen har i 2005 opprettholdt foreningens omfattende publikasjonsvirksomhet. Året har vært preget av at man, etter et samarbeid i 2004 med Museumsforbundet om medlemsblad og nettsatsing, ved inngangen til 2005 gikk tilbake til «gammel modell» hvor foreningen alene gir ut sine publikasjoner. Alt tyder på at medlemmene og de tillitsvalgte er fornøyd med dette. Slutten av året var preget av foreningen lanserte et nytt og bedre nettsted på www.fortidsminneforeningen.no.

Staben knyttet til publikasjonsvirksomheten har bestått av redaktør John Arne Balto (100 %) og redaksjonssekretær Eva Bekkely (50 %). Annonse-salget har Mediaringen AS ved Oddbjørn Sarilla stått for. PDC Tangen og Renaissance Media har vært benyttet som trykkerier.

4.1 Årboken

Følgende redaksjon ble nedsatt ved årsskiftet til å arbeide med årbokens 2005-utgave.

Redaktør:	John Arne Balto, Oslo
Medlemmer:	Øystein Ekroll, Sør-Trøndelag
	Birgitte Sauge, Oslo
	Marte Boro, Oslo
	Siri Hoem, Oslo

Konsulentordningen som har fulgt årboken i en årrekke, ble opphevet.

Årboken 2005, som forelå i begynnelsen av desember, hadde «Unionsoppløsningen» som særskilt tema. Det var imidlertid også rom for artikler med andre tema. Årboken hadde et opplag på 5750 eks og et sidetall på 256 sider.

4.2 Registerbind for årbøkene 1961–2000

Arbeidet med nytt registerbind for årbøkene 1961–2000 har fortsatt i 2005. Året har gått med til å tilrettelegge og fullføre bokversjonen av registeret, som var trykkeklart ved utgangen av året.

Det har ikke skjedd endringer i sammensetningen av ad hoc-redaksjonen som bestyrer dette prosjektet. Sammensetningen er beskrevet i 2001-års-meldingen. Redaksjonen ble varmt takket på julebordet ved årets slutt.

4.3 Fortidsvern

Fortidsverns redaksjonsråd har i 2005 bestått av:

Redaktør: John Arne Balto, Oslo
Medlemmer: Morten W. Krogstad, Oslo
Dag Erlend Lohne Mohn,
Buskerud
Astrid Galstad, Akershus
Svein Norheim, Østfold
Sjur Harby, Oslo

Morten Wessel Krogstad har vært bladets faste korrekturleser. Fortidsvern er medlem av Fagpressen. Om de enkelte utgavene kan følgende sies:

- Fortidsvern 1/05 var et temanummer om *norske minoriteters og urfolks kulturminner* (48 sider). Opplag: 8900 eks.
- Fortidsvern 2/05 var et temanummer om *kulturminner i Sogn og Fjordane* (48 sider). Opplag 8000 eks. Fylkeskommunen og ulike kommuner i Sogn og Fjordane støttet utgaven med til sammen 15 000 kroner.
- Fortidsvern 3/05 var et temanummer om *norske kunstnerhjem* (48 sider). Opplag 8700 eks.
- Fortidsvern 4/05 var et temanummer om *håndverk og leverandører* (40 sider). Opplag 8500 eks.

4.4 Fortidsminneforeningens nettsted

Internettvirksomheten har hatt en egen redaksjon, som primært arbeider med å levere stoff til nyhetstjenesten. Sammensetningen av redaksjonen var ved utgangen av 2005:

Redaktør: John Arne Balto, Oslo
Medlemmer: Roy Åge Håpnæs, Sør-Tr.lag
Mette Paavola, Rogaland
Kirsten P. Amundsen, Troms
Anita K. Waatvik, Møre og R.
Elisabeth S. Amundsen, Buskerud

Fortidsminneforeningens nettsted ble videreført i

2005, men ved slutten av året ble nettstedet relansert med ny design og brukersnitt (både for redaktør og besøkende). Det nye opplegget er utarbeidet av Mediaverkstedet/Z-it Productions ved Frode Danielsen.

Den nye modellen, som det ble lagt mye krefter ned i å utvikle, innebærer bedre utseende, og større og bedre muligheter til å presentere innhold - både hva gjelder tekst og bilder. Det er lagt opp til at nettstedet skal utvikles videre i tiden som kommer innenfor disse rammer.

Fortidsminneforeningens nyhetsside på Internett har blitt videreført i 2005. Ordningen med nyhetsvarsel for spesielt interesserte er videreført, og ved utgangen av året var det ca. 1000 deltagere på denne, etter en omlegging av varslingsystemet knyttet til den nye nettsiden som førte til at endel ikke-aktive brukere falt fra.

Foreningen har også i 2005 hatt økende besøkstall på www.fortidsminneforeningen.no, noe som i hovedsak skyldes nyhetssiden. Besøksrekord for året var i september, med ca. 62 000 treff i løpet av måneden (gjennomsnittlig 2076 per dag) og nesten 6200 ulike brukere innom siden i løpet av måneden.

4.5 Gode råd-serien

Gode råd-serien er foreningens viktigste og mest populære tilbud til folk som er interessert i å arbeide praktisk med kulturminnevern.

Salget av heftene i serien har gått bra i 2005, men tidligere års rapporter om at kjernemarkedet begynner å bli mettet, gjelder fortsatt.

Gode råd om gamle hager har blitt utgitt i løpet av året, og har vist seg å være et populært tilskudd til serien.

Foreningen har nå gått tom for heftene om yttervegger, farger og stil og gardiner, og er i ferd med å gå tom for heftet om malerteknikker. Det arbeides med opptrykk av disse.

5. Konklusjon

Oppsummeringsvis kan det være naturlig å legge vekt på følgende: Arbeidsåret 2005 viser tydelig at Fortidsminneforeningens langsiktige arbeid er av svært stor betydning for den politiske utviklingen i vår sektor. Forbedringene knyttet til Kulturminnemeldingen og statsbudsjettet kommer som resultat av at blant andre Fortidsminneforeningen i en årrekke har påpekt en rekke slående svakheter ved norsk kulturminnepolitikk. På samme måte er det håp om at de svakheter som fortsatt finnes, vil bli møtt med tiltak i årene som kommer, bare For-

tidsminneforeningen fortsetter å «sitte på nakken» til våre nasjonale politikere.

Innsatsen rundt våre eiendommer har vært betydelig i 2005. Det skyldes Riksantikvarens stavekirkeprogram, som involverer flere av foreningens mest sentrale eiendommer. Dette setter krav til de

berørte avdelingene, våre tilsynshavere og til hovedadministrasjonen. Når foreningen samtidig har maktet å gjennomføre nybygget i Borgund, er det all grunn til å takke de involverte tillitsvalgte, frivillige og ansatte for innsatsen i et godt arbeidsår for Fortidsminneforeningen.

Marianne Roald Ytterdal
leder /sign/

Roy Åge Håpnes
nestleder /sign/

Ove Losnegård
styremedlem /sign/

John Steen Holm
styremedlem/sign/

Torill Nedberge Klevmark
styremedlem /sign/

Mette Paavola
varamedlem /sign/

Karl Gervin
varamedlem /sign/

Else M. Skau
varamedlem /sign/